

Prisiimkime atsakomybę už kalbą

Daugelis kalbos specialistų skambina pavojaus varpais dėl užsieniečių asmenvardžių rašymo dokumentuose. Jų manymu, pase ar asmens tapatybės kortelėje, užsienio piliečių asmenvardžiai turi būti rašomi valstybine kalba. Politikų noras supaprastinti asmenvardžių dokumentuose rašymo tvarką, gali būti ir valstybingumo praradimo pradžia. Apie asmenvardžių rašymo dokumentuose svarbą kartu su Latvijos valstybinės kalbos specialistais buvo kalbama Seime surengtoje konferencijoje.

Visuomenė nemiegojo

Dar pereinamais metais Seimo narių Irenos Šiaulienės ir Gedimino Kirkilo Seime užregistruotas dėl vardų ir pavardžių rašymo dokumentuose projektas, sukėlė sumaištį ne tik kalbos specialistų tarpe, bet ir visuomenėje. Politikai šiame projekte siūlė užsienio piliečių lotyniškai įrašytus asmenvardžius dokumentuose perrašyti taip pat lotyniško pagrindo rašmenimis.

Kilus audringoms diskusijoms Seimo nario Valentino Stundžio iniciatyva buvo užregistruotas kitas to paties pavadinimo įstatymo projektas, kuriame užsienio piliečio vardas ir pavardė, jo pageidavimu, norimais rašmenimis gali būti įrašoma paso kitų įrašų skyriuje.

Seimui nepritarus V. Stundžio projektui į šį procesą aktyviai įsijungė visuomenė. Susivienijus į grupę „Talka“ buvo surinkta virš 70 000 parašų ir Seimui pateiktas projektas dėl vardų ir pavardžių rašymo dokumentuose.

Pasas - valstybės garbe ir orumu užtvirtintas dokumentas

Ar pasas yra eilinis dokumentas, nurodantis su piliečiu susijusius duomenis, ar tai valstybės garbe, orumu užtvirtintas dokumentas. Jei taip tai jis yra vientisas. Nesvarbu ar įrašas daromas pirmame lape ar kitų įrašų skyrelyje. Į kai kurių politikų išsakytus argumentus, kad nepriimtina užsienio piliečių asmenvardžius rašyti paso kitų įrašų skyriuje, konferencijoje, pristatydamas visuomeninės grupės „Talka“ iniciatyvas dėl lietuvių kalbos konstitucinio statuso išsaugojimo, kalbėjo humanitarinių mokslų daktaras, profesorius, archeologas Eugenijus Jovaiša.

Vykstant tautų judėjimui valstybėse vyksta sudėtingi procesai. Tautų maišalynėje visada susiduria ne tik kultūriniai, socialiniai, religiniai, bet ir kalbos bei rašybos skirtumai. Tačiau valstybei visada svarbu, kad vykstant esminiems pokyčiams nenukentėtų kalba. Juk pagal ką nubrėžiama valstybės riba? Pagal kalbą, kai įsiveržia svetimybės, menkėja valstybingumas. Tuo tarpu, latviai, kaip ir pridera, pase ir tapatybės kortelėje užsienio piliečių asmenvardžius rašo valstybine kalba, o kitų įrašų skyriuje – lotyniškais rašmenimis.

Ministras Pirmininkas Algirdas Butkevičius dar 2013 metais susitikime su profesoriumi E. Jovaiša pritarė latviškam variantui dėl asmenvardžių rašybos dokumentuose, tačiau dabar jo nuomonė jau kita.

Priimant tai, kad dėl asmenvardžių rašymo ne valstybine kalba klausimą kelia ne rusai, ukrainiečiai, žydai ar kitų Lietuvos tautinių bendrijų gyventojai, o tik lenkų bendrijos kai kurie politikai, reikia susėsti visiems prie apvalaus stalo ir išdiskutuoti.

Jei prisistatome kaip globali Lietuva, tai turime priimti ir atsakomybę už vieną seniausių ir unikaliausių kalbų. Juk mes tariame kaip matome ir viena raidė turi vieną garsą. Taip, kad lietuvių kalba dėl įstatymų pakeitimų niekaip negali nukentėti. Mūsų valstybėje lietuvių kalba susikalba ir kitos tautos, kaip baltarusiai, rusai, lenkai, žydai.

Kovo 11-osios Nepriklausomybės Akto signataras Česlovas Okinčic manymu, lietuvių kalba dėl šio įstatymo niekaip negali nukentėti. Negali atsirasti kitų ženklų, pakeitimų, dviprasmybių. Kaip tą padaryti? Tai latviškasis variantas, kai užsienio piliečių vardai ir pavardės gali būti rašomi originalo kalba paso kitų įrašų skyriuje. Tokiu būdu, rašmenys nepatenka į

informacines ir kitas duomenų bases. Ir užsienio piliečiai ir ištekėjusios moterys nenukenčia, ir šie dalykai išsprendžiami šitokiu būdu - kalbėjo E. Jovaiša.

Latvija - pavyzdys Lietuvai

Latvija ir Lietuva yra vienodo dydžio šalys. Tačiau jei Lietuva dėl rašymo ir kalbinių ypatumų turi problemų su lenkų tautinėmis mažumomis, tuo tarpu, latviai panašius klausimus sprendžia dėl rusų tautinės bendrijos integravimo. Rusijos žiniasklaidoje jau ne kartą užsiminta apie tai, kad itin laukiama kada Lietuvoje bus priimtas įstatymas dėl asmenvardžių rašymo dokumentuose ne valstybinės kalbos rašmenimis.

Latvijos valstybinės kalbos specialistė, Latvijos universiteto prorektorė, buvusi Latvijos Seimo narė ir švietimo ministrė, kalbininkė Ina Druvietė kalbėdama pabrėžė, kad Lietuva ir Latvija turi būti vieningos ne tik laisvės kovose, ginant Baltų tautų vienybės idėją, bet ir dėl bendros kalbų politikos.

Latvijoje asmenvardžių adaptavimas yra valstybės politikos dalis. Prieš 500 metų pagal tradiciją susiformavusioje kalboje tiek latvių, tiek lietuvių kalbose asmenvardžiams yra pridėdama linksniuojama galūnė ir ši praktika pasaulyje nėra dažnai taikoma. Tačiau latvių kalbos specialistė pažymėjo, kad turėti tokią neįprastą rašybą yra Latvijos ir Lietuvos tautų teisė. Kalba susijusi ne tik su valstybės ribų nustatymu, bet ir vienija visuomenę. Todėl vieninga forma turi būti taikoma tiek vidaus piliečių, tiek užsieniečių asmenvardžių rašymui. Latvijoje pagal sukurtą stabilią sistemą paso pagrindiniame lape asmenvardžiai rašomi valstybinės kalbos rašmenimis, o kitų įrašų skyriuje – lotynų.

Latvijos valstybinės kalbos komisijos narys Marius Baltinis konferencijoje daugiausia kalbėjo apie asmenvardžių rašymo dokumentuose technines galimybes ir piliečių skundus tesimuose. Specialistas paminėjo atvejus, kai Latvijos piliečiai buvo nepatenkinti ir bylinėjosi Europos ar Latvijos teismuose. Visos bylos buvo dėl pavardžių įrašytų dokumente valstybine kalba neatitikimo originalios pavardės rašmenims. M. Baltinis nurodė, kad nei vienas asmuo bylos nelaimėjo.

Paklaustas M. Baltinis kokį statusą Latvijoje turi išlikusi Lyvių tauta, sakė, kad jų nemažėja, net yra suklestėjimas. Lyviai noriai nurodo savo kilmę, tačiau nekelia jokių pretenzijų dėl pavardžių, vardų rašymo valstybine kalba.

Chaosas leidiniuose ar galvose

Konferencijos diskusijų metu Humanitarinių mokslų daktaras, istorikas Romas Batūra pažymėjo dėl pavardžių rašymo paso pagrindiniame lape svarbos. Politikų ir kai kurių kalbininkų norą pavardes rašyti dokumentuose kitaip, ne valstybinės kalbos rašmenimis, jis įvardino kaip valstybės išdavystę. Todėl lietuviams broliai latviai yra pavyzdžiu kaip integruojant tautines bendrijas, išsaugant valstybinę kalbą, užtikrinti valstybingumą.

Diskusijose buvo plačiau kalbama ir apie kitas jau istoriškai susiklosčiusias kalbos ir rašymo problemas. Visuomenei, daugeliui kalbos specialistų ir diskusijos metu kalbėjusiam politikui, visuomenės veikėjui Gintarui Songailai svarbu kaip asmenvardžiai, kiti ne lietuviški pavadinimai rašomi ne tik dokumentuose, bet ir žiniasklaidos, moksliniuose bei kituose leidiniuose. G. Songaila atkreipė dėmesį, kad dažnai skaitydami leidiniuose ne valstybine kalba pavardes, mes jau net nebandome suprasti kaip jie tariami. Autorius, rašydamas negalvoja apie tą, kuris tą tekstą skaitys ir kaip jam perskaityti ne valstybinės kalbos rašmenimis parašytus žodžius. Tokiu būdu, rodoma nepagarba ne tik skaitančiam, bet ir pačiai valstybinės kalbos sistemai. Tai aišku kiekvienam Lietuvos piliečiai, tik ne kalbininkui. Politikas tokią padėtį prilygino visiškam chaosui, kurį reikia skubos tvarka stabdyti.